TŘI ŠELMY ZAHRYZNUTÉ DO ŠÍJE VZPOMÍNEK

Petr Šesták: Kontinuita parku
Host, Brno 2021, 255 s.

Josef Prokeš

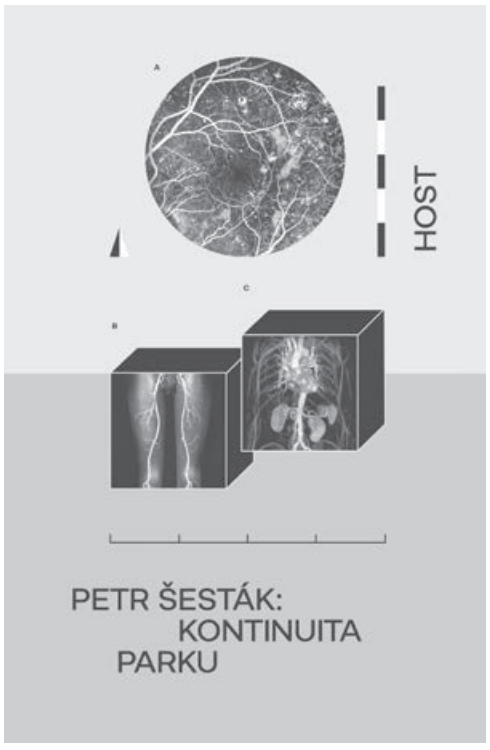

Petr Šesták (narozený 1981) vystudoval Univerzitu Karlovu, aby pak dva roky žil v obytné dodávce a dobrodružně sjížděl Evropu s pojízdnou výstavou fotografií. Zkušenosti z nomádského způsobu života vylíčil v poetickém cestopisu *Kočovná galerie* (2014) a v povídkové knížce *Štvanice* (2015). Z uvedených informací si můžeme sami odvodit, jak dlouho prodlel nad rukopisem svého prvního románu *Kontinuita parku* (2021), a během jeho čtení odhadovat, nakolik jeho hlavní hrdina Josef splývá či nesplývá se samotným autorem. Jde totiž o stylizovanou výpověď generace vychované v socialismu, která se obtížně orientovala v prvních letech tržního kapitalismu, v těch letech hodnot obrácených ze dne na den doslova naruby.

Recenzovaná próza začíná veršovaným předzpěvem nijak třeskutě básnivým, spíše didakticky uvádějícím do následného děje. *Nalíčená past* posledního verše povzbudí naše očekávání. Je poznat, že nerýmované krátké řádky psal prozaik s úmyslem neotřele představit tři šelmy pronásledující protagonistu a nabídnout čtenáři klíč k chápání příběhu. Zmíněné tři šelmy Josefovi v románu stále za zády cení zuby, když *„vstupuje a nevstupuje do stejné řeky“*. (Podobně veršovanou ouverturou začíná i nová kniha Ivana Binara *Bezstarostná léta bezradná*; jeho prosluněné úvodní verše jsou sice básnivější nežli ty Šestákovy, zato následné Binarovy vzpomínky nedosahují textu *Kontinuity parku* ani po kotníky.)

Obálka a grafická úprava knihy působí na první pohled technicistně a spolu s názvem sugeruje zájemci spíše publikaci zabývající se zakládáním a údržbou veřejné zeleně. Tento klamný dojem podtrhuje uvnitř i typografické řešení obsahu. Alespoň já jsem na uvedenou provokaci Martina T. Peciny naletěl a dobral se jejího smyslu jakž takž až po dočtení tohoto groteskně existenciálního textu.

Celý román je pojat jako nepřestajný proud vyprávění s pouze minimálním členěním do odstavců a s absencí přímé řeči, tedy v důsledné er-formě. Což pro čtenáře znamená nutnost vyvinout značné úsilí k tomu, aby si sám v duchu konstruoval naznačené dialogy a dělil veletok textu na menší praménky, zákruty a přítoky. Aby se naladil na nezvyklou formu a udržel pozornost. K nesnadnému čtení přispívá i to, že minulost se často vlamuje do Josefovy současnosti bez přechodu a poznáme to i při pozorném čtení sami až po několika větách. Některé výrazy jsou označeny pouze nepřímo, některá slova pak zdůrazněna velkými písmeny. Hledal jsem v těch verzálkách nějakou logiku či odkaz na hlubší smysl, ničeho jsem se však nedobral: *„… Malé hlavy… Naše oblíbené filmy… auta s Cizí značkou…“*

K tomu přistupují nenápadná upozornění na kontrasty mezi slovy a významy (*„krátkodobě ležel na oddělení pro dlouhodobě nemocné“*), ironie i sebeironie. Občasné filosofující mudrování zůstává zcela mimo vlastní děj, provokují nás záměrná klišé (*„sál praskal ve švech“*). Výsledným dojmem je pak: *„… všeobecné špatné svědomí, hlodající někde hluboko pod povrchem, které pak někde probublá a je z toho všem trochu nevolno.“* Některé vtipné formulace čtenář ani na první dobrou nepobere: *„Už ho nepřehlížejí jako ucho, co chodí do třeťáku a považuje samo sebe samo sebou za intelektuála…“* Petr Šesták variuje návratné motivy, několikráte třeba již zmíněný vstup do stejné řeky, nebo motiv zahryznutí: *„A jen co se mámy nedívají, zahryznout se do šíje mladšího brášky, vyškubnout chomáč srsti, drápem do oka“* (s. 47), *„… a jen co se nikdo nedívá, zahryznout se do šíje kolegyni, vyškubnout chomáč srsti, drápem do oka…“* (s. 69), *„… jen kdyby ty dvě mohly, zahryznout se druhé do šíje, vyškubnout chomáč srsti, drápem do oka…“* (s. 115). Podobných kompozičních a jazykových fines je v textu nepřeberně a je na čtenáři, aby si rozinky z vánočky buď dloubal jednu po druhé, nebo předloženou literární krmi zbaštil z jedné vody načisto.

Děj se odehrává v Josefově rodném městě, které však není přímo jmenováno. Snadno ale poznáme, že jde o Znojmo. Jak se dovídáme, hranice mezi Prahou a Znojmem je větší než hranice mezi Prahou a Paříží. Z roztroušených náznaků se tedy snadno orientujeme prostorově i časově, ale v odosobněném stylu vyprávění všechno splývá v jakýsi amalgám, v němž prosvítají rozličné záměrně matoucí spodní proudy. Jenom park se svými starými stromy se zdá být kontinuální: *„Celý svět se zrychluje, ale stromy zarputile trvají na tom, že porostou pomalu. Teprve po dvou stech letech naplnil park představy svých tvůrců.“* Jenže i ten park, jak jinak, se postupně začíná modernizovat, tj. prznit k obrazu dnešní doby. Spěje od nadějného založení k hořkým koncům, jako celý náš polistopadový vývoj.

Protagonista Josef je rozporuplná povaha a může si za to sám, že jeho snaživě osvětové působení rodné maloměsto nepřijme. Truchlivě vtipná sebeironie autora je pro mě čtenářsky nejpůsobivější v místě, kde Město promlouvá k Josefovi. Možná právě tady se mohl způsob vyprávění pro osvěžení změnit na ich-formu. Velmi mě potěšila prezentace kolektivní básně Josefovy gymnaziální třídy, a zejména postava vzdělaného, pitoreskně hluchého češtináře. V ní jsem se přímo našel. Ale i ve stehýnkách babičky jsem si rochnil, v pečlivě zryté zděděné zahrádce na místě budoucího silničního obchvatu rovněž.

Inu, je v tom zatěžkaném textu mnoho působivých míst, která si každý čtenář vyhledá podle svého gusta. Já si třeba poliboval nad tímhle dětským aspektem: *„Vykládával o tom malému Josífkovi a houpal ho přitom na houpačce, kterou měli doma zavěšenou. Houpy, houpy, nehty strhaný, v dolech let pět, z ozáření choroby, otce mi sebrali, i motocyklů sbírku, bolševici zasraný, houpy, houpy…“*

Šestákova *Kontinuita parku* je obtížné, avšak výživné čtivo. Vhodné nejenom pro *„… vyhořelé rozteklé úči z celého okresu, rosolovité, zadnicovité, maniodepresivní“*. My neúči, středněvěcí i staří, kteří jsme To sami prožili, se v Tom najdeme i s chlupy. O mladé generaci pochybuji. Ta nejspíše vnímá už jen prvoplánovou počítačovou skutečnost a Šestákovu složitě konstruovanou *Kontinuitu parku* si nenamaže ani na chleba. Ale rád bych se mýlil! ■

FINSKÁ POHÁDKA O RODINNÉM TAJEMSTVÍ

Tuutikki Tolonen: Agnes a odemčený sen
Z finštiny přeložila Alžběta Štollová
Portál, Praha 2021, 208 s.

Petra Schwarzová Žallmannová

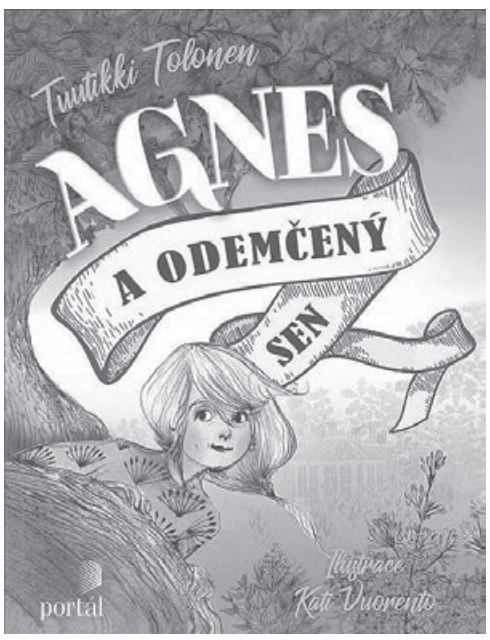

Finská literatura pro děti už dávno není v českém prostředí reprezentována jen Tove Janssonovou a jejími muminky nebo pohádkami Miky Waltariho. V posledních několika letech se na trhu objevila celá řada titulů Tima Parvely (série *Kepler62*, Host, série o Elle, Portál) nebo například oceňovaný komiks *Agnes a sedmý host* autorky Kati Närhi (Paseka, 2017). Novým jménem mezi finskými autory knih pro děti v českém překladu není ani Tuutikki Tolonen – známe ji díky sérii *Strašidelná chůva*, *Strašidelná cesta* a *Strašidelný dopis* (Portál, 2018–2021). Na začátku prosince 2021 přišlo nakladatelství Portál s další velmi zdařilou knihou této autorky – *Agnes a odemčený sen* ve skvělém překladu Alžběty Štollové.

Jsem moc ráda, že nakladatel zachoval krásnou původní obálku i monochromatické ilustrace Kati Vuorento. Kresby jsou citlivě vlídné, realistické, a přesto si zachovávají nezaměnitelnou romanticky rozmáchlou linku. Jen je velká škoda, že jim nebylo věnováno víc prostoru a že vinou nešťastně zvoleného papíru prosvítají do obrázků řádky z předešlé strany.

Finsky tajuplná i celoevropsky soudobě realistická, magicky pohádková, ale zároveň tematicky mířící na současný život dětí, které se musejí potýkat s komplikovanými vztahy s vrstevníky nebo s následky rozvodu rodičů. Stejně jako ve zmíněné „strašidelné“ sérii, i v případě *Agnes a odemčeného snu* se autorce skvěle daří tyto dvě roviny vyvažovat. Pro mladého českého čtenáře je styl hladce čitelný a srozumitelný a díky občasným magickým dotekům atraktivně napínavý. Nakladatelem doporučený věk je 8–12 let, pro společné čtení či předčítání se dá doporučit i o maličko mladším, naopak pro potřeby výuky ke kritickému myšlení i o něco starším. Text plyne hladce, ale pod povrchem lze najít až překvapivé tematické hloubky – jestli se do nich ponoříme, anebo ne, to nechává autorka na nás.

Hlavní dějová linka dětského prázdninového pátrání po tajemné Agnes Margharetě je zřetelná, nekomplikovaná a jednoznačná, a to přesto, že se v ní mísí okamžiky reálné a snové. Agnesin odchod z Helsinek, mámina nová práce a tajemný hrob na místním hřbitově. Pak seznámení s Pontusem alias Piškotem, synem mámina šéfa z místních novin Jussiho, a společné hledání osoby, která možná je a možná není pohřbena pod zvláštním náhrobkem. Téma smrti je silné, nemá však děsit a nepůsobí nijak hororově. Je reprezentací pomíjivosti a historie, obrazem ztraceného, co není možné vrátit a změnit, je připomínkou, že náš čas zde je omezený a neměli bychom jím plýtvat ve sporech plných uražené pýchy.

Vedlejší dějová linie nese náladu společenského románu, místy až společenské kritiky rozpadajících se rodinných vazeb napříč generacemi. Autorka zde na pozadí historie vyvolává zajímavou diskusi. Ač by se zprvu mohlo zdát, že jde hlavně o kritiku současné lehkosti, s níž jeden z rodičů opouští stávající rodinu, aby jinde, s jiným partnerem založil rodinu novou, při hlubším zamyšlení vyplouvají na povrch hlubší argumenty, které tuto kárající tendenci tlumí. Agnes a její neochota smířit se s otcovým odchodem je konfrontována se situací kamaráda Piškota, jemuž nedávno zemřela matka. Tolonen zde Piškotovými ústy připomíná, že dokud dva lidi nerozdělí smrt, je možné o neshodách hovořit a hledat cestu, jak pouto očistit od nenávisti a zachovat je. (*„Myslel jsem na to, že přes to všechno, co vám provedl, je pořád ještě naživu. Můžeš se ho zeptat, proč to udělal. Můžeš mu říct, co se vám přihodilo, když už s vámi nebyl. Můžeš se s ním pohádat. Můžeš mu říct, že je ten nejpodlejší ze všech podlých idiotů. Můžeš si s ním ještě promluvit.“*)

Téma smrti a smíření zde jde ruku v ruce s potřebou pečovat o křehké a nedokonalé rodinné vztahy, a to jak v současné časové rovině Agnesině, tak v historické rovině její prababičky, která v předtuše vlastního konce učiní poslední pokus svázat dávno přetrženou nit rodinných vztahů. Její touha a potřeba najít ztracenou rodinu se přetaví do kouzelných snů a vnuknutí, v nichž malé, vykořeněné Agnes ukazuje cestu ke staronovému domovu, vile Rauhale. Když se jejich ruce spojí, jako by se sváry a omyly předešlých generací smazaly, jako by to byl nový začátek, který dá Agnes sílu usmířit se s otcem a její prababičce dlouho ztracený klid, který jí dovolí odejít. (*„Agnes Maria pohnula rukou směrem k Agnes a dívka jí vzala ruku do dlaní. ‚Děkuju, že jsi nám pomohla tě najít. A taky tu šperkovnici a vilu Rauhalu.‘ Stařenka si spokojeně oddychla. Opět zavřela oči, ale úsměv jí na tváři ještě chvíli zůstal. Potom se však taky vytratil. ‚Asi zase usnula,‘ oznámila ošetřovatelka.“*)

Je to příběh o ztrácení a nacházení pokladů, o kouzelných snech, o lásce až za hrob, o nově nalezených přátelstvích, o křivdách a důležitosti odpuštění, o vnitřní síle. ■

TVAR INFORMUJE

varta

podcast Tvaru
o literatuře živé a živější

Host: Svatava Antošová

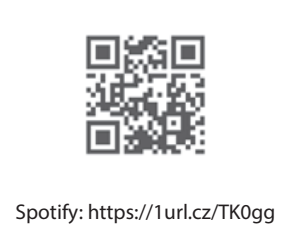

on air 31. 12. 2021

tvar

Spotify: https://1url.cz/TK0gg

Anchor: https://1url.cz/KK0gf

YouTube: https://1url.cz/GK0gl